

Gedegen rebellie in de zending

Een historie van vernieuwende inzichten in zending en missie

HOOFDSTUK 1   PROBLEEMSTELLING EN VOORBEELDEN

1.1   *wat is zending?*

Zending. Missie. Wat is het? Zelfs dat is voor velen een vraag. Goeddoen? Christelijke presentie in verre landen? Het geloof verbreiden? Scholen stichten? Of juist kerken? Of voldoet de vage term: de 'mentaliteit veranderen' ook? Ik ga uit van de prioriteit van het zendingsbevel. Het Evangelie moet zo onder de mensen gebracht worden, dat ze zich kunnen bekeren, behouden worden en zich aansluiten bij een kerk. Daar kunnen allerlei ondersteunende activiteiten bijkomen, maar wanneer het bevel van Christus niet de hoogste prioriteit heeft, kun je bepaalde werkzaamheden geen zendingswerk noemen. Misschien zijn die andere zaken ook nodig en in ieders oog goed en lovenswaardig. Dan zijn dat zeer goede daden. Maar door goede daden, zonder het Evangelie, vindt niemand het behoud. En daar gaat het nu net om.

Georganiseerde zending vindt plaats door zendingsorganisaties. Ik heb het dus over verkondigende zendingsorganisaties. Er zijn er namelijk ook die het woord 'zending' gebruiken, maar die uitsluitend goede werken doen, zoals medische zorg of onderwijs. Dat is natuurlijk prima, maar niemand wordt met God verzoend omdat hij een paracetamolletje heeft gekregen, of door de wiskundeles. De kijk op 'zending' van dergelijke groepen vind ik te beperkt (ook al spreken ze over een 'holistische aanpak') om van zending te kunnen spreken. Goeddoeners zijn prima. We hebben er miljoenen meer nodig. Maar het zendingsbevel van Christus luidt: "Verkondig het Evangelie".

Natuurlijk zijn er duizenden die dit beamen. Zo zegt bijvoorbeeld de bekende Zuid-Afrikaanse missioloog David J. Bosch (1929-1992) in zijn boek "Transforming Missions, paradigm shifts in theology of mission" (1991) : "The term mission presupposes a sender, a person sent by the sender, those to whom one is sent, and an assignment." Hoewel... Op dat laatste punt kom ik straks nog terug.

1.2   *het probleem*

Maar ook de zendingsorganisaties die de verkondiging als prioriteit stellen, zijn niet altijd zinvol bezig. Ze bedoelen het goed, maar doen ze het ook goed? De eeuwen door zie je een neiging tot verstarring, tot inefficiëntie, tot terugtrekking in dogmatische ivoren torens, tot het gevoel van culturele suprematie, zelfs tot afsluiting van de mensen op het werkterrein. Dat verhindert een goede verkondiging van het Evangelie en de snelle opbouw van gemeenten. Het zendingswerk wordt dan traag en krachteloos. Een

goede verkondiging plus goede bedoelingen gepaard aan een onverstandige aanpak, betekent ondanks het goede toch een verspilling van tijd en energie. Zo 'verdonkert het goud' (Klaagliederen 4:1).

Zwak en ineffectief zendingswerk komt veel voor. Sommigen denken dat het niet anders kan. Velen durven geen kwaliteitseisen aan zendingswerk te stellen. Maar inefficiëntie en verspilling van geld en werkkraft is nergens voor nodig. In de geschiedenis van de zending vinden we goede voorbeelden van hoe haar eigen werk beter kan.

In de wereld van de zending hebben geregeld vernieuwende geluiden geklonken, die haar terugfloten naar haar oorspronkelijke roeping. Vernieuwende inzichten in de strategie en de boodschap van de zending zijn niet beperkt tot een enkeling. Er is veel interessants op dat terrein te vinden. Dat maakt het ronduit verbazingwekkend dat zendingsorganisaties en kerken steeds weer terugvielen in een nogal statisch patroon, geheel ingebed in de gewoonten van de zendende landen en met een hoogmoedige neiging om de eigen cultuur verheven te achten boven alle 'vreemde' culturen. Dat leverde dan meteen ook een geringschattende houding op tegenover de lokale gelovigen en hun vermogen hun kerk gestalte te geven. Zij waren immers niet 'zover als wij'.

Dat brengt me tot een irritante uitspraak: De zending was op haar sterkst, waar ze het meest afwezig was! Dat is vreemd. Is 'de zending' dan niet nodig om het Evangelie daar te brengen, waar het nog onbekend is? Ja. Maar soms was de zending de brenger van het Goede Nieuws en tegelijk het grootste struikelblok bij de verkondiging ervan. De groei van de wereldkerk is minder aan de georganiseerde zending te danken dan wij soms denken. Je zou anders veronderstellen, misschien zelfs wensen. Ik zal het je laten zien.

Nu is de bovenstaande uitdrukking erg eenzijdig. Maar feit is dat veel missie-/zendingswerk erg star was en meer Westers dan Christelijk. Er was niet zoveel oog voor een productieve aanpak. Niemand in het zendende land tikte de zending op de vingers wanneer de kwaliteit van haar werk te wensen over liet. Er was een bijna onuitroeibaar cultureel imperialisme van de Westerse zending – en dus ook van de zendende kerken. Dat riep veel weerstand op, maar dat vind je in weinig zendingsgeschiedenissen terug. Die nieuwe gelovigen werden te weinig ingeschakeld in het zendingswerk, alsof ze handelingsonbekwaam waren. Als ze al ingezet werden, dan toch zeker niet op beleidsniveau. Maar gooide de zending (ik spreek gemakshalve van 'de zending' als het om zendingsorganisaties gaat) zo geen geestelijk kapitaal weg?

1.3 vernieuwers in de zending

Geregeld werd de gedeeltelijke onvruchtbaarheid van zendingswerk doorbroken door bijzondere initiatieven en gezonde inzichten. Vaak gebeurde dat door 'gedegen rebellen'. Gedegen, omdat er goede en begaanbare wegen werden geopend. Vaak betekende dat een doordachte terugkeer naar

Bijbelse principes. Niet elke verandering als zodanig heb ik dus op het oog. Toch waren deze gedegen mensen ook rebels, omdat ze stevig ingingen tegen de heersende meningen. Ik werp kort een blik in de roerige geschiedenis van de vernieuwing van de wereldzending van de afgelopen drie eeuwen.

Die 'rebellen' waren er niet op uit kerk en zending onderuit te halen. Ze zochten geen wanorde. Maar ze zochten wel naar effectiviteit. Daarin grepen ze terug op de Bijbel en de kerk van de eerste eeuwen. Ik heb het dus niet over theologische rebellen (sektariërs of vrijzinnigen). In feite waren de rebellen trouw aan hun taak en roeping, waarschijnlijk meer dan de hoofdmoot van kerk en zending.

Ik spreek over 'kerk en zending', omdat niet alle zendingswerk van zendingsinstanties of – genootschappen uitging. Kerken hebben zich ook direct aan de taak van de verbreiding van het Evangelie in de wereld gewijd, doordat hun gemeenteleden rondreisden of zelfs op eigen houtje, los van kerk en zendingsorganisaties geestelijke arbeid werk elders aanpakten. Maar daarmee waren zij toch ook vertegenwoordigers van de kerk(en) waarmee ze een band hadden. En ik spreek van 'de zending' als het gaat om zendingsorganisaties, om het kort te houden.

1.3 voorbeelden van gebrekkig zendingswerk

Toen na de politieke onafhankelijk wording van Indonesië de zending van de Christelijke Gereformeerde Kerken haar zendingswerk op het eiland Sulawesi moest loslaten, vreesde men voor rampen voor de jonge kerk die onder de Torajas was gesticht. Er waren ernstige onlusten en een anti-Nederlandse houding, vooral vanaf 1950. Alle Nederlanders moesten vertrekken. Maar de jonge kerk was nog lang niet zo ver dat ze haar eigen zaken kon regelen, veronderstelde iedereen. Gedurende enkele jaren was er weinig contact. Kerken werden in brand gestoken, gelovigen werden vermoord. Toen de relaties weer hersteld werden, bleek – tot ieders verbazing – dat die kerken beter gegroeid waren dan ooit. Dat was voor mij de eerste keer dat ik werd geconfronteerd met de zwakte van de zending. Want dat toonde dit voorbeeld aan. De traditionele zending dacht te hoog van zichzelf en te gering van de nieuwe gelovigen. De zending was bepaald niet onmisbaar. Haar afwezigheid bleek een zegen.

Hoe was dat mogelijk? Een nog 'onvolwassen' kerk was veel beter in staat om het Evangelie te verbreiden dan een naar verhouding kapitaalkrachtige zendingsorganisatie met hooggeschoolde werkers. Dat ging tegen ieders verwachting in.

Dit fenomeen heeft zich in veel zendingsgebieden voorgedaan. Zendingsorganisaties hadden de neiging om de lokale gelovigen te pampieren en hun langs een Europese maatstaf te leggen om te bepalen 'hoe ver' ze waren. Heel belangrijk achtte men de mate van intellectuele kennis. Die gold als bewijs van geestelijke volwassenheid. Zelfs werd aanpassing aan de Westerse cultuur als ideaal gesteld voor de jonge gelovigen. Maar dat is iets anders dan het Bijbelse geloof. Met die instelling kon men al snel

concluderen dat de 'arme inboorlingen' nog ver verwijderd waren van het ideaalbeeld van de 'goede Christen'.

Blijkbaar kon men op Sulawesi (Celebes) de zending best missen. Bevrijding van de gelovigen uit de bevoogding van een Nederlands kerkgenootschap, was bijna een noodzaak om hen tot meer actie dan ooit te brengen. Bevoogding verzwakt mensen, het verlaagt hun zelfbeeld, het onderdrukt hun persoonlijke groei en hun eigen initiatief. Dat was vaak een onbedoeld bijverschijnsel van 'de zending'. Maar wie zijn de beste verkondigers van het Evangelie? Buitenlandse, hoog-gesalarieerde deskundigen? Welnee. Dat zijn burens, vrienden en familieleden, die dezelfde taal spreken en elkaar goed kennen. De professionele zending overschatte gewoonlijk haar eigen belang.

De mensen kunnen het zelf. Ze hebben geen buitenlander nodig om anderen te kunnen aanspreken. In feite is het voorbeeld van Sulawesi talloze malen voorgevallen, op tal van plaatsen. Wanneer de zending verstek moest laten gaan door bijvoorbeeld politieke of sociale problemen of ook wel door personeelsgebrek, bleek vaak dat de lokale gelovigen juist hun vleugels konden uitslaan. Zo waren zendingsorganisaties vaker dan we dachten een sta-in-de-weg voor de verbreiding van het Evangelie.

In India was het gebruikelijk bij een bepaalde presbyteriaanse zending om laagbetaalde evangelisten naar dorpen te sturen. Die moesten daar dan een kerk opbouwen. Er waren zeventig betaalde krachten, maar de groei bleef gering. De nieuwe gelovigen zagen dat hun werkers betaald kregen voor hun getuigenis, en omdat zij er geen geld voor kregen deden ze maar niets. Maar in hetzelfde gebied werden tal van onafhankelijke gemeenten gesticht (zonder zendingsgeld), doordat ze hun eigen gelovigen als vrijwilligers inschakelden.

Traditionele zendingsorganisaties uit de V.S. werkten al jaren in Bolivia. Zij kwamen tot de conclusie dat de Aymara- en Quecha-indianen moeilijk bereikbaar waren. De zendelingen spraken Spaans, de officiële taal van het land. Totdat eind twintigste eeuw enkelen het Evangelie gingen verkondigen in de Aymara- en Quechataal, de 'talen van het hart' van de oorspronkelijke bewoners van het land. Toen opeens bleek er een grote oogst te zijn. Jarenlang had men door onbegrip op rotsen geploegd, terwijl dat niet nodig was. (Hetzefde verschijnsel maakte ik in Peru mee, met nieuw gestichte Quecha-kerken).

Waar vinden we de heldere geest die ons een goede weg wijst? Zelfs eenvoudig zendingswerk kent tal van complicaties. Hoe moet je een goede weg vinden, om het werk van God zo goed mogelijk te doen?

1.4 de fabuleuze kracht van 'zwakke' gelovigen

De meest veelbetekenende volksbeweging naar Christus die ik ken, is in de Democratische Republiek Kongo. In dat land wonen meer dan 2 miljoen pygmeeën te midden van de Bantoe-bevolking. De

meesten van hen zitten diep verscholen in het tropische oerwoud. Zeer weinigen waren in het begin van dit millennium Christen. Een Amerikaanse professor (Brown), die ook les gaf in Kinshasa, stuurde zendingsteams met studenten van zijn theologische opleiding naar de pygmeeën. De professor stierf; de geldkraan was daarmee dichtgedraaid, en niemand wist of er nog iets was blijven hangen van de boodschap van het Evangelie. Maar vanaf 2002 druppelden er berichten binnen van een massale beweging naar Christus onder de pygmeeën in het gebied van Mbandaka. Een jaar later had ik de gelegenheid dat gebied te bezoeken. Wat een verbazing. Dorp na dorp was Christelijk. Er stonden primitieve kerkjes, met wanden van bamboe en rieten daken. We merkten dat er een menigte nieuwe gelovigen was. Die hadden een enorme kerk opgebouwd, ook al kon hooguit één op de honderd van die gelovigen lezen.

Zonder hulp van enige instantie waren gelovige jongeren dwars door het oerwoud getrokken. Door liederen en dans beeldden ze allerlei verhalen uit de Bijbel uit. (Dat is typisch voor hun cultuur). Zo hoorden honderdduizenden pygmeeën het Evangelie. Tussen de 100.000 en 200.000 pygmeeën kwamen zo tot geloof, dat is de grote meerderheid van alle pygmeeën in het gebied van Mbandaka en aangrenzende streken van de Mai-Ndombe. Ze sloten zich aaneen in lokale kerken. Er werden oudsten en diakenen aangesteld, predikanten en evangelisten. De meesten konden lezen noch schrijven. Maar zonder ook maar een euro aan buitenlands geld, waren eenvoudige, arme mensen in staat om iets te doen wat een gemiddeld zendingsgenootschap voor geen tien miljoen had kunnen bereiken. Momenteel (2020) werkt de Presbyteriaanse Kerk van Kinshasa onder deze grote groepen pygmeeën, maar ook hun oorspronkelijke kerkelijke organisatie bestaat nog, geheel los van andere kerkgenootschappen.

1.5   *lichtende voorbeelden*

Al vanaf het begin van het protestantse zendingswerk waren er opvallende, verlichte figuren. Het is heel mooi om de zendingsannalen te lezen van alle mogelijke zendingsgenootschappen en missieorden. Er zijn altijd wel enkelen die boven het gemiddelde uitsteken en prachtige dingen deden. Maar de andere werkers slaagden er zelden in om hun voorbeeld als model voor hun eigen werk door te voeren. Ik geef twee voorbeelden van werkers die een blijvende indruk hebben achtergelaten.

De eerste is Joseph Kam (1769 – 1833), bijgenaamd ‘de apostel der Molukken’ (in het toenmalige Nederlands-Indië). Hij was de eerste student aan de zendingsopleiding van het Nederlandsche Zendelinggenootschap. Pas in 1814 kwam hij in ‘de Oost’ aan. Hij had niet eerder aan zijn diepgewortelde roeping gehoor kunnen geven. Deze zendingsrebel begreep wat het betekende om één te worden met de lokale bevolking, wat overheid en zending niet wilden. Daardoor was hij een rebel in het georganiseerde zendingswerk, maar tot op de dag van vandaag geldt hij in de Molukken als één van hun ‘founding fathers’ (‘Rasul Amboina’ wordt hij genoemd: de apostel der Molukken). Hij had een bijzondere invloed.

Kam was een echte evangelist. Hij had zijn geestelijke achtergrond niet slechts in de Nederlands Hervormde Kerk, maar vooral ook in de Zeister gemeenschap van de Herrnhutters (Moravian Church), in zijn tijd een opwekkingsbeweging. Hij reisde per boot soms wel meer dan 800 kilometer om het Evangelie te brengen op nog onbereikte eilanden. Tegen de instructies van de overheid in evangeliseerde hij ook met succes onder moslims. Maar hij was zo geliefd onder de bevolking, dat men veel van hem kon accepteren.

Ludwig Ingwer Nommensen (1824-1918), de apostel der Bataks. Toen hij in 1862 voor het eerst op het zendingsveld aankwam, in het westen van Sumatra (Indonesië), onder de stam van de Bataks, was het Lutherse zendingswerk vanuit Duitsland aldaar niet bepaald succesvol. Maar dat veranderde door de inzet en de aanpak van deze man, die zelf getekend was door een opwekking die hij in zijn jeugd had meegemaakt in Sleeswijk-Holstein (Duitsland). Hij liet in de praktijk zien wat werkte: aanpassing aan de lokale cultuur, lokaal leiderschap, gebruikmaking van de volkstaal en daar voegde hij aan toe: levenslange dienst. Hij wordt gezien als een van de meest vooraanstaande zendelingen uit de geschiedenis van de zending. Bij zijn overlijden was de Batakkerk gegroeid tot 180.000 mensen. Nu telt die kerk vier miljoen leden. De universiteit in hun gebied heet de Nommensen Universiteit.

Nommensen leefde als een Batakker (net zoals Kam zich gedroeg op Ambon). In het begin had hij het niet gemakkelijk. Zijn collega-zendelingen probeerden zijn plannen te dwarsbomen. Eenmaal aangekomen in het hartland van de Batakkers, probeerden die hem meerdere keren te vermoorden. Maar hij zag het als een verbond met God om dat volk tot Christus te brengen. En stapje voor stapje won hij het vertrouwen van de stamhoofden, waardoor er een volksbeweging naar Christus ontstond.

Wat moet je met zulke voorbeelden als van Kam en Nommensen doen? Navolgen! Je moet hun inzichten opnemen in je beleidsplannen. Zij kunnen de strategie van de zending bepalen. Als je wilt weten hoe je een bepaalde taak moet aanpakken, dan kijk je toch naar degenen die het goed kunnen? Maar wat werd er feitelijk mee gedaan? Niet veel. Natuurlijk waren mensen blij met die goede voorbeelden. Maar het ontbrak aan de wil en het vermogen om er blijvende lessen uit te trekken.

1.6 roependen in de woestijn?

Het is frustrerend dat er tal van lovende boeken over Nommensen zijn verschenen, zonder dat daar de nodige conclusies uit werden getrokken. De boodschap was vooral: Kijk eens welke mooie dingen er in de zending kunnen gebeuren (mede om de donaties voor de zending op peil te houden), zonder dat de auteurs navorsten waarom deze zendingswerker zoveel meer vrucht op zijn werk zag dan veel anderen. Ook over Joseph Kam verschenen boeken, nu nog slechts te vinden in zendingsbibliotheken, maar niet in de visiedocumenten en de zendingsstrategie waar ze in de eerste plaats thuishoren.

Nog 'pas' veertig jaar geleden (ruim 100 jaar na de genoemde voorbeelden) kwam ik een gerenommeerd zendingsgenootschap tegen dat haar werkers in Zuid-Afrika verbood om te gaan met de 'zwarten', want ze zouden wel eens van je kunnen proberen te profiteren. Probeer dat maar eens te verklaren. Je mag niet omgaan met broers en zussen... Een Zweedse zendeling in de Bandundu in Kongo woonde in een prachtig huis, een kilometer buiten het dorp waar ze werkte. Haar grote huis - het grootste in de wijde omgeving - was van de weg gescheiden door een hoog hek. Ze begreep niet waarom ze zo weinig contact met de mensen had, terwijl ze toch erg haar best deed. Neem dan Nommensen en Kam. Ze aten met de mensen, ze verbleven (vaak) in hun huizen, ze spraken hun taal, ze droegen soms ook dezelfde kledij. Ze zochten hun eigen 'open deuren' uit. Ze waren losgebroken uit de dwangbuis waarin de zending haar werkers poogde te drukken. Net als Jezus en zijn apostelen. Zending is: contact zoeken, niet bemoeilijken.

HOOFDSTUK 2   GEDEGEN REBELLEN MET EEN GROTE INVLOED

2.1   *kritiek op de koers van de zending, Roland Allen*

Zendingsvoortrekkers die de zwakten van de westerse zendingsorganisaties zagen - en die dit helder konden uitleggen - waren er de eeuwen door. Ik noem twee mensen die hun gedachten uitgebreid hebben weergegeven. In het eerste begin van de 20^e eeuw was dat bijvoorbeeld dr. Roland Allen, een Anglicaans zendingsbisschop die namens de Britse Society for the Propagation of the Gospel in China werkte. Hij wilde een spontaan groeiende kerk zien, die niet aan de leiband liep van zendingsorganisaties en van Europese of Noord-Amerikaanse kerken. Hij nam het Nieuwe Testament ten voorbeeld.

Ik was nog maar 17 toen ik een eerste boek van Roland Allen (1868 – 1947) las: *Missionary Methods, St. Paul's or ours?* (1912) Het maakte een diepe en blijvende indruk op me. Een hoogkerkelijke Anglicaan, die de kerk zag zoals ik meende die te moeten zien, een spontaan uitbreidende kerk door het getuigenis van al haar leden, in haar bestuur en ook financieel onafhankelijk van buitenlandse betweters of van enig zendingsgenootschap. Die insteek tekent deze vriendelijke, gedegen rebel. Hij wilde het getuigenis van het Evangelie van de academische deskundige naar de gewone gelovige verschuiven, zoals dat in het Nieuwe testament gebeurde. Dat wil de zending toch, het Evangelie zo veel en zo goed mogelijk verspreiden? Willen kerken sterk worden, dan moeten ze vanaf het begin geleid worden door lokale werkers. Zo deed Paulus dat. Het brengt ons alleen maar schade wanneer wij dat anders aanpakken.

Een later boek van Allen verscheen in 1927 en maakte ook grote indruk: *The Spontaneous Expansion of the Church – and the Causes which Hinder it*. Dit geeft een verdieping van het eerdergenoemde werk. Vooral dat eerste werk had een enorme invloed. Het is een van de meest invloedrijke boeken over de aanpak van de zending in de wereld. 50 jaar lang beleefde het de ene herdruk en vertaling na de andere.

Roland Allen greep onder andere terug op zendingsprincipes zoals die bijna zestig jaar eerder waren ontwikkeld door de Engelse anglicaan Henry Venn (1796 – 1873) en Rufus Anderson (1796 – 1880), een congregationalistische Amerikaan. Ongeveer gelijktijdig schreven ze over dezelfde principes. Sinds 1855 staan die bekend als het *drie-zelf-principe*: zelf-bestuur, zelf-onderhoud en zelf-verspreiding. Dat houdt in dat lokale gelovigen zelf hun kerk moeten vormen en besturen, bekostigen en het geloof verbreiden. De taak van de zending is dan: zorgen dat er een eerste begin wordt gemaakt, om daarna vooral vorming te bieden aan de nieuwe gelovigen.

De opleiding tot predikant of evangelist moet in de eigen taal gebeuren en in eigen land, zei Anderson. Het maakt niets uit dat er in het buitenland betere opleidingen zijn. De nieuwe kerkleiders en kandidaten moeten zich voorbereiden op werk in eigen taal, land en stam. Dat is wat als eerste telt.

Nergens zijn deze principes zo massaal en consequent toegepast als in Korea, vooral door de presbyterianen. En dat bleef niet zonder resultaat. Op het eind van de negentiende eeuw was de presbyteriaanse kerk al groot. Toen er een opwekking ontstond in Korea in 1907 (het eerst in Pyongyang), bracht dat een grote versnelling teweeg in de groei van de kerk. De Methodisten, die gelijk met de presbyterianen met zendingswerk waren begonnen in Korea, legden meer nadruk op medische zorg en onderwijs, en groeiden een stuk minder snel. In verschillende landen bleken de inzichten van Rufus en Anderson - en later Allen - erg vruchtbaar.

2.2   *kritiek op de koers van de zending, Donald McGavran*

De tweede ‘gedegen rebel’ die ik wil noemen is dr. Donald McGavran (1897 – 1990). Hij was alszendingeling werkzaam bij een Amerikaanse zending in India. Net als Allen (en veel nadrukkelijker dan Venn en Anderson deden) heeft hij zijn principes afgezet tegen de heersende zendingsgewoonten. In 1955 verscheen *Bridges of God*, waarin hij aantoonde dat de groei van zendingkerken in India heel anders was verlopen dan men algemeen veronderstelde. De algemene opinie was dat de zending langzamerhand het Evangelie verspreidde, van persoon tot persoon. Zo zou de kerk langzaam en geleidelijk zijn gegroeid tot een gemeenschap van 14 miljoen Christenen over heel India halverwege de twintigste eeuw. Maar het ging helemaal niet geleidelijk, althans niet met de protestantse zending, die in 1700 begon met de aankomst van William Carey in India.

De zendingkerken in India groeiden vooral door (soms massale) volksbewegingen. Daar kon ‘de zending’ weinig mee. Men begreep dit fenomeen niet, ergerde zich aan de vermeende oppervlakkigheid van de nieuwe gelovigen en de onbestuurbaarheid van zo’n beweging. Bovendien wist men niet goed raad met grote aantallen nieuwe gelovigen. Want al die nieuwe gelovigen moesten wel worden opgevangen, begeleid en geïntegreerd in de kerken. Maar voor de zending gold meestal: “klein is fijn”.

McGavran wilde het roer omgooien en juist die massale volksbewegingen zoveel mogelijk bevorderen. De nieuwe gelovigen moesten dan wel gedegen nazorg krijgen. Vanaf het begin moesten dan lokale leiders worden aangesteld. De nieuwe kerken moesten zich zoveel mogelijk aan de eigen cultuur van de nieuwe gelovigen aanpassen. Eigen liederen, eigen muziek, een eigen manier van begroeten, kleding, gebruiken, preken in de eigen taal. De kerk moest 'volks' worden en zou dan een stuk dichterbij de mensen staan. Uit deze en andere inzichten van McGavran ontstond de Gemeentegroei-beweging.

In 1970 publiceerde McGavran een boek, dat wel de Bijbel van de Gemeentegroei-beweging wordt genoemd: *Understanding Church Growth*. Daarin laat hij onder andere zien dat veel zendingswerkers wat kippig zijn. Vaak wonen en werken ze dicht bij groepen in de maatschappij die wijd open staan voor het Evangelie, maar ze zijn niet in staat hen van de grote massa te onderscheiden en er iets mee te doen. McGavran geeft veel voorbeelden. Terwijl het ene genootschap in aantal verdubbelt, krijgt een ander genootschap, in hetzelfde gebied, er niemand bij. Veel zendingswerk zit vast in weinig vruchtbare patronen. Men durft of wil dat zelfs niet meer ten goede veranderen.

Het niet kunnen onderscheiden van receptieve groepen in de maatschappij noemt McGavran: *people blindness*, dat is een soort geestelijke en sociale verblindings. Veel zendingsgenootschappen (en ook: veel kerkgenootschappen) hebben hun ogen dicht en zijn niet bereid om te leren van wat er in hun eigen gebied of land gebeurt. Terwijl de ene kerk spectaculair groeit, stagneren andere zonder dat ze weten waarom dat het geval is. Sommige mensen stellen zelfs dat groei van de kerk onbelangrijk is. Leg dat eens naast de woorden van de Bijbel: "God, onze Redder, die wil dat alle mensen worden gered en de waarheid leren kennen." (1 Timoteüs 2: 3,4)

Ook McGavran heeft zich laten inspireren door wat hij de Venn-Allen methode noemt. Hij zegt het zo: "Kortom, de gemeente dient zo gestructureerd te zijn en te handelen dat gewone mensen haar kunnen leiden en haar eindeloos kunnen vermenigvuldigen onder de mensenmassa." *1

HOOFDSTUK 3   HET GETUIGENIS VAN VRIJE GELOOFSBEWEGINGEN

3.1   *Verbluffende voorbeelden van massale, niet-institutionele kerkgroei*

Ik wil in het bijzonder wijzen op enkele zeer massale Christelijke bewegingen die - los van de zending - soms groter werden dan de kerken die uit de zending ontstonden. Iedereen kan ze zien, bezoeken, erover lezen. Maar tot mijn verbazing en ergernis trekken maar weinigen er lering uit. Weinigen studeren op deze praktische zaken, die elke kerk en elke zending aangaan. We nemen zeker toe in wijsheid wanneer we onze ogen opendoen en leren van wat zich om ons heen afspeelt. Welke kerk groeit? Waarom? Hoe? Als je die vragen kunt beantwoorden, heb je stof te over om je eigen kerkelijke- of zendingsbeleid aan te passen. Ik noem vijf bijzondere groeiers die los stonden en staan van

zendingsgenootschappen. Het gaat om vijf regionale stromingen en een mondiale. Ondanks hun vele verschillen hebben ze een factor gemeenschappelijk: ze kregen geen steun van buitenaf.

In China treffen we de beweging aan onder invloed van Watchman Nee, in India de kerken van Bakt Singh, in zuidelijk Afrika de Zionisten, in het centrale deel van Afrika (vooral Kongo) de Kimbangisten en in West-Afrika de Spiritual Churches (Harristen). Al die groepen waren een soort protestbewegingen tegen westerse bevoogding. Internationaal zijn de Pinksterkerken een fenomeen.

3.2   *de vrije Christelijke gemeenten van China*

Watchman Nee (1903 – 1972) was een geestelijke rebel, die zich niet kon voegen binnen de bestaande denominaties. Hij vond dat die verdeeldheid zaaiden. Bovendien kon hij niet accepteren dat het Evangelie door buitenlandse experts moest worden verkondigd. Dat kon elke gelovige zelf doen en elke gelovige kon ook andere gelovigen om zich heen verzamelen. Dan had je een gemeente. De laatste 20 jaar van zijn leven zat hij gevangen, omdat de communistische machthebbers alleen Christenen konden accepteren die hun geheel naar de mond praatten.

In ruim 25 jaar werden volgens de ideeën van Watchman Nee vele honderden kerken gesticht met 70.000 volwassen leden. Zonder de miljoenen en miljoenen dollars die de grote zendingsorganisaties nodig hadden voor hun werk, had Nee veel meer invloed en veel meer resultaat. Bovendien konden zijn kleine gemeenten (de bijnaam van zijn beweging was: de Kleine Kuddes) gemakkelijker dan de traditionele kerken overleven onder de zware onderdrukking van het communisme, na de ook al moeilijke tijd van de Japanse bezetting. Als er één persoon is die de huidige kerk van China heeft beïnvloed, dan wel deze man. Hij volgde voor 'zijn' gemeenten de uitgangspunten die de kerken van Korea als de hunne hadden aangenomen. Kerken moesten zichzelf besturen, zichzelf bedruipen en zichzelf vermenigvuldigen (drie-maal-zelf). De methode van Watchman Nee is geboren uit kritiek op de zwakten van kerk en zending in zijn tijd.

3.3   *Bakht Singh in India*

Een Sikh van komaf, die tijdens zijn studie in Canada Christen werd, bleek een krachtig evangelist bij terugkeer in India. Hij werkte eerst als Anglicaans evangelist. Maar vanaf 1941 brak hij met de zendingsorganisaties en kerken uit het Westen. Hij wilde een kerk die zich direct op de bijbel baseerde, en niet op allerlei menselijke en historische gebruiken. Bovendien vond hij het niet nodig dat de kerk financieel afhankelijk was van het buitenland. Hij stichtte sindsdien meer dan 10.000 gemeenten in India en Nepal, en zag meer mensen tot het geloof komen dan de kostbare zendingsorganisaties. Het geheim van Bakht Singh? Net als Watchman Nee: intensieve vorming van de gelovigen (Bijbelstudieconferenties en Bijbelkampen), hun inschakeling in alle kerkelijke werk en evangelisatie, culturele aanpassing en verwerping van het samengaan van geloof en de Westerse cultuur, zoals dat in de zendingsorganisaties gebeurde.

Bakht Singh was ervan overtuigd dat de zendingsinstanties de opwekking, zoals hij die had meegemaakt, eerder stuk maakten dan bevorderden, en voelde zich daarom verplicht om de zending en de westerse kerkgenootschappen te verlaten. Terwijl de zending vond dat 'die arme Indiërs' niet in staat waren hun eigen kerken te bedruipen, lukte dat deze geestelijke leider wel, vanwege zijn indringende boodschap en gedegen leiding.

3.4   *Zionistische kerken in Oost-Afrika*

Deze groep kerken is in 1904 ontstaan vanuit een Amerikaanse kerk uit de plaats Zion. Vandaar de naam Zionisten. Deze wordt wel als een voorloper van het einde van de 19^e eeuw van de Pinksterbeweging gezien. Al snel namen tallozen uit het land het initiatief om overal voor zieken te bidden en het geloof te verspreiden. Zonder grote missionaire organisatie zijn deze (verbrokkelde en verdeelde groepen van kerken) uitgegroeid tot 12 – 15 miljoen leden in zuidelijk Afrika, en ze zijn daar veruit de grootste kerkelijke stroming geworden. Ze hebben als een soort protestbeweging veel gemeen met de kleinere groep Messianic Churches in oostelijk Afrika (Kenia, Tanzania en Oeganda).

Inmiddels zijn veel Zionistische kerken tamelijk syncretistisch geworden. Een bijzondere bijkomstigheid is dat de charismatische kerk, waaruit ze ooit ontstonden, nu onder deze groepen werkt om hen weer op Bijbels spoor terug te brengen. Die kerk heet nu de Christ Community Church.

3.5   *Kimbanguïstische kerken van Centraal-Afrika*

Vooraf in de Democratische Republiek Kongo is de Kimbanguïstische Kerk groot, maar ze is ook ontstaan in Angola, de Volksrepubliek Kongo en Gabon. Het aantal leden wordt geschat op minder dan 2 miljoen (laagste schatting) tot 22,5 miljoen (wat zeker een grote overdrijving is). Deze kerk is voortgekomen uit het werk van Simon Kimbangu (1887 – 1951). Hij was een baptistische evangelist die veel invloed had. Dat tot ongenoegen van de overheid (Kongo was toen een Belgische kolonie), die de invloed van het protestantisme probeerde terug te dringen.

In 1921 begon Kimbangu een eigen, echt Afrikaanse kerk, los van alle Europese gewoonten en steun. Vijf maanden later werd hij ter dood veroordeeld, maar dat werd omgezet in een levenslange gevangenisstraf. Maar zelfs in de gevangenis vormde Kimbangu de nieuwe gelovigen door zijn evangelisatiewerk. Zodra zij vrijkwamen, begonnen ze eigen kerken. Naast de georganiseerde Kimbanguïstenkerk, die zeer sektarisch is geworden na het overlijden van haar stichter, zijn er andere groeperingen voortgekomen uit het getuigenis van Simon Kimbangu, die samen ook ongeveer 2 miljoen mensen tellen. Dit alles is buiten de zendingsorganisaties om tot stand gekomen. Die andere kerken zijn naar het voorbeeld van Simon Kimbangu overwegend Bijbels en charismatisch, zoals de Eglise des Témoins de Jésus (ongeveer 1,5 miljoen leden).

3.6 de Harristen van West-Afrika

William Wadé Harris (1860 – 1929) was een groot evangelist uit Liberia, die vooral in Ivoorkust en Ghana grote invloed had. Nadat hij eerst met de Methodisten, en daarna met de Episcopal Church had meegewerkt als evangelist, brak hij met deze groepen vanwege hun Amerikanisme, wat de Afrikaanse cultuur in geloof en kerk verdrong. Hij doopte in 1913/4 meer dan 100.000 nieuwe gelovigen. Hij achtte polygamie acceptabel en had zelf drie vrouwen. Zijn aanhangers kleden zich in witte Afrikaanse gewaden.

Momenteel zijn er enkele honderdduizenden volgelingen, waarvan 200.000 in Ivoorkust. Er is veel vermenging van het Christelijke geloof met spiritualistische (occulte) ervaringen, weinig geloofsleer, veel onderlinge zorg. Men ziet in het Harrisme de voorbereider van de Pinksterbeweging in West-Afrika (veel aanhangers van Harris zijn daar terecht gekomen). Het Harrisme is – net als de Kimbanguïsten en de Zionistische kerken, nogal sterk sektarisch geworden. Maar is dat ook niet het gevolg van de miskennis van deze beweging door de bestaande kerken? Werden ze niet vanaf hun begin genegeerd, waardoor ze als het ware in de richting van sektarisme werden gedreven.

David Shank schreef een boek over Harris, en noemde hem: " The most extraordinary one man evangelical crusade that Africa has ever known".

3.7 de wereldwijde Pinksterbeweging

Een half miljard mensen of misschien nog 100 miljoen meer behoren tot Pinksterkerken, charismatische gemeenten en andere groepen die sterk onder de invloed van een beweging staan, die begin 19^e eeuw in de V.S. is begonnen. Het was vanaf het begin een volksbeweging, niet geleid door instanties, genootschappen, organisaties etc. Gewone gelovigen betrokken door hun getuigenis anderen bij het geloof. Zo kon het gebeuren dat in Zuid-Amerika meer dan 80% van alle protestanten tot de Pinksterbeweging hoort. Waar gerenommeerde zendingsorganisaties al jaar en dag werkten, bleek dat zonder buitenlands geld en zonder buitenlandse deskundigheid het Evangelie veel sneller werd verspreid door de pinksterkerken dan door de 'deskundigen'. Zelfs is het zo, dat de Pinksterbeweging uitgroeit tot de grootste stroming binnen het wereldwijde protestantisme, veel en veel groter dan de Lutheranen, Methodisten of Presbyterianen. Want in deze oude denominaties verbreidt het Evangelie zich veel te weinig door de inzet van de 'gewone' gemeenteleden, anders dan in de pinkstergemeenten.

Op een doorsnee zondag gaan in Brazilië of Guatemala meer mensen naar een pinkstergemeente dan naar de Rooms-Katholieke kerk, ook al wordt Latijns-Amerika als 'Rooms' beschouwd. Hoog in de Andes in Peru, in streken boven de 4000 meter, kom je nauwelijks kerken tegen, behalve pinkstergemeenten. In de barrios van de miljoenensteden van Brazilië, diep in het Amazonegebied... De eersten die er kwamen waren dikwijls de pinkstergemeenten. Toch arriveerden die pas ongeveer negentig jaar geleden, meer dan een halve eeuw later dan traditionele protestantse zendingsgenootschappen. De

Rooms-katholieke kerk zit er al eeuwen, maar is veelal een krachteloze gemeenschap geworden, behalve dan enkele nieuwe geestelijke bewegingen in haar midden, zoals de Charismatische Vernieuwing en het Neocatechumenaat (of: de Weg). Deze laatste groepering is de drijvende kracht achter de massale Katholieke Jongerendag.

Wat is dan de kracht van deze volksbeweging? “De kracht van de Geest”, zal het lid een pinkstergemeente zeggen. De pinkstergelovige krijgt mee dat hij iets bijzonders heeft, de vervulling met de Geest, waardoor hij geestelijke taken kan uitoefenen en het Evangelie kan verkondigen. Maar dat kunnen anderen toch ook! Waar blijven ze? De vervulling met de Heilige Geest betekent het ontvangen van kracht en inzicht. De traditionele kerken hebben op dit punt een zwakkere boodschap. Hun leden zijn veel passiever, zeker in hun geloofsgetuigenis.

Door die bijzondere trekken laat de pinksterbeweging beter dan wie ook de kracht van het drie-zelf-principe zien. Elke gelovige, die de Bijbel enigszins kent, kan van alles verrichten waar in veel oudere kerkgenootschappen geestelijken (deskundigen) voor nodig zijn. Daarmee laat deze beweging bij uitstek het principe van ‘het priesterschap van alle gelovigen’ zien. Dat was een van de punten die meespeelde bij het ontstaan van het protestantisme, al zie je er in de meeste protestantse kerken weinig van. Het wordt daarom wel genoemd: Het punt waar het protestantisme faalde.

De Pinksterbeweging heeft zichzelf ontwikkeld tot de belangrijkste missionaire kracht van de afgelopen eeuw. Zonder grote investeringen, zonder dure gebouwen (althans in het begin), zonder hogeschoolde zendingswerkers... Blijkbaar kan de kerk daarbuiten. Wat nodig is, is een diepgeworteld geloof. Dat alleen! En juist dat is het punt waar veel zendingswerk faalt.

3.8 Nog tal van andere voorbeelden

Hiermee hebben we slechts een aantal blikvangers genoemd. Er zijn tal van andere voorbeelden in de wereld. We kunnen bijvoorbeeld ook te rade gaan bij de apostolische kerken, zoals de Apostolische Kerk van Nigeria met 4,5 miljoen leden. Hetzelfde kunnen we leren van tal van nationale of tribale kerken. Een kerk kan beginnen zonder geld. Wat ze nodig heeft is: een heldere en onderscheidende boodschap, duidelijke leiding, een snelle en gedegen vorming en inschakeling van de gelovigen plus aansprekende samenkomsten. Maar als je zonder buitenlands geld een kerk met miljoenen leden kunt stichten, hoeveel meer moet dan niet mogelijk zijn met goed en strategisch zendingswerk?

HOOFDSTUK 4 ZENDINGSTRATEGIE NU

4.1 Hoe dan?

De waarheid over 'goed zendingswerk' en goede strategieën voltrekt zich onder onze ogen. Maar wie leert daar iets van? Goed zendingswerk betekent: Het Woord van God zo brengen, dat grote aantallen mensen erdoor geraakt worden en tot geloof komen – en zich daarop bij de kerk aansluiten. Ondersteunende activiteiten zijn verder prima, en soms onmisbaar, maar altijd aanvullend van aard, dat wil zeggen onderworpen aan het grote doel van de verkondiging. Want als de Kerk en haar zendingswerk het Woord niet brengen op plaatsen waar dat nog niet of onvoldoende is doorgedrongen, wie dan wel?

Nog steeds zijn er 'open deuren', die weinigen opmerken. Veel kerken blijven zonder veel na te denken op hun eigen vertrouwde plekje bezig. De laatste opwekking van Kongo ebt weg, maar bleef veelal tot enkele grote steden beperkt. De tienduizenden dorpen in afgelegen streken kregen er vaak niets van mee. De snelgroeïende kerken in Ivoorkust leken alleen geïnteresseerd in evangelisatie in Abidjan en een klein deel van de kuststreek van dat land. In Europa zien we kerken die leeglopen, zonder dat ze zelfs maar in de gaten hebben dat er groepen vluchtelingen zijn uit bijvoorbeeld Iran of Zwart-Afrika, die reusachtig geïnteresseerd zijn in het Evangelie, die het oude kerkgebouw zouden kunnen vullen en waarmee de zieltogende gemeente een gezonde jumelage zou kunnen aangaan. People blindness!

4.2 de keuze van het werkterrein

Nog voordat er iets gedaan is, moeten we letten op de keuze van het werkterrein. Weinig kerken/zendingsorganisaties verstaan de kunst van het zoeken naar hun 'open deuren', waar Jezus over spreekt ("In elke stad en in elk dorp waar je komt, moet je uitzoeken wie het waard is je te ontvangen..." Matteüs 10: 11) en de apostel Paulus (bijv. Kolossenzen 4: 3). Veel zendingswerk gebeurt 'gewoon ergens'. Dat kan heel frustrerend zijn voor de werkers – en dat is het uiteindelijk ook voor hun financiële achterban. Slecht werk inspireert niet.

Vaak zoeken mensen hun 'open deur' niet. Ze zijn er – zonder goede gronden daarvoor – van overtuigd dat ze op een zekere plaats moeten werken en daar houden ze het bij. De zending zocht in India vaak contact met de hoogste (en heersende) kasten. Maar die stonden zeer afwijzend tegenover het Evangelie, terwijl allerlei lagere kasten en de kastelozen juist wijd open stonden. Men was bang het respect van de heersers te verspelen door contacten met die 'lagere' groepen. In Birma (Myanmar) begon de befaamde zendeling Adoniram Judson (1788 – 1850) uitsluitend met werk onder de Boeddhistische inwoners van Rangoon, maar zijn 'open deur' was onder de bergstammen van de Karens.

In Noord-India, in het stadje Bagdogra, probeerde een evangelist, afkomstig uit een hoge kaste, jarenlang tevergeefs te werken onder zijn eigen kastegenoten. Hij kende hun taal en hun gebruiken. Maar tot slot staken ze zijn huis in brand en moest hij vluchten. Hij kwam terecht in een dorp op 8 kilometer afstand, waar veel kastelozen woonden (Rajbansis). Zij wilden graag zijn boodschap horen.

Jaren had hij verspild met het kloppen op gesloten deuren. Dat is gedrag is typerend voor veel zendingsgenootschappen.

Veel zendingsgenootschappen plaatsen een zendingswerker op een bepaalde plek. In zijn taakomschrijving staat precies vermeld welke taken hij moet vervullen. Maar zijn superieuren kennen het werkterrein nauwelijks. De werker zal mogelijk merken dat hij daar weinig vruchtbaar werk kan leveren. Maar hij kan niet van zijn taakomschrijving af. Geef daarom de werkers op het veld voldoende ruimte om hun eigen plan te trekken. Veel organisaties zijn star en daarom ook onpraktisch.

4.3 doelgerichte gemeentevorming

Open deur gevonden? Dan aan de slag. Verkondig het Evangelie helder en direct. Train de mensen die positief reageren meteen in de kennis van de Bijbel en een Christelijke levenswijze. Schakel hen ook direct in bij de verkondiging van het Evangelie. Zo deed Jezus dat toch ook? Organiseer kringen die in de huizen bijeen kunnen komen. Dat zijn gemeenten in wording – of nieuwe kernen van een al bestaande gemeente.

Vanaf het begin moeten lokale leiders worden geselecteerd die het vertrouwen van hun mensen hebben. De zendingswerker kan zich dan voornamelijk aan die leiders wijden, om hen verder te bekwamen voor hun taak. Maak de nieuwe kerk onafhankelijk van de buitenlandse werkers vanaf het begin. Deed de apostel Paulus dat ook niet? Hij stelde meteen al met zijn eerste zendingsreis in alle nieuwe groepen oudsten aan, die met de nog geringe kennis en ervaring die ze hadden de nieuwe gemeenten moesten leiden.

Werk met teams, zowel zendingsteams als teams van nieuwe gelovigen. In die teams kunnen ook mensen tijdelijk meedoen. Voorkom opgeslotenheid, eenzaamheid, oncontroleerbaarheid. De leiding van de zendingsteams moet komen te liggen bij werkers die langdurig op hun plaats blijven. Zendingswerkers die slechts drie tot zes jaar op hun post blijven, vertrekken al voordat ze vruchtbaar werk kunnen leveren, of voordat ze de lokale taal of het lokale dialect goed spreken.

4.4 selectiecriteria

Een werker in het buitenland moet aan een aantal criteria voldoen om effectief te kunnen zijn. Hij moet een sterke roeping voor zijn werk ervaren, hij moet in zijn eigen land al hebben uitgeblonken in evangelisatie, pastoraat, Bijbelkennis en kringenwerk. (Wie thuis niet kan voetballen, kan het elders ook niet.) De belangrijkste criteria voor een goede zending blijken al in zijn woonplaats en thuiskerk. De studie kan daar nog wel iets aan toevoegen, maar het belangrijkste is al voorhanden – of niet, en dan is deze kandidaat voor de zending afgevalen. Zo althans zou de procedure moeten zijn. Een slappe kerk in het zendende land, zal niet in staat zijn een sterke kerk elders op te bouwen. Ze kan het zendingswerk beter laten vallen – en vaak gebeurt dat ook.

Heel opvallend is dat de 'grote zendingswerkers die ik hier noemde, allen afkomstig zijn uit milieus waar veel geestelijk leven was. Sommigen zijn de vrucht van lokale geestelijke herlevingen, zoals in elk geval Nommensen, Venn, Allen, Kimbangu. Goed geestelijk leven levert goede geestelijke vrucht op. Een gezond en getuigend geestelijk leven in onze kerk, zal ook de wereldkerk op de ene of andere wijze kunnen beïnvloeden ten goede. Leven brengt leven voort. Een goede boom herken je aan zijn vruchten.

Maar moet je wel mensen selecteren? Dat geldt alleen voor wat wel heet: de carrière-zending. Maar het ideaal dat me voor ogen staat, is dat elke gelovige een zending is. Ook de zakenman, de professor, de transporteur, de student, de gezondheidswerker en de sportsman/-vrouw, die internationaal werk doet. Het is toch van de gekke dat je voor simpel evangelisatiewerk altijd maar betaalde deskundigen moet uitsuren? De lokale kerk moet haar leden goed opleiden. Met die opmerking kom ik terug op de uitspraak van David J. Bosch aan het slot van paragraaf 1.1. Is een aanstelling nodig voor een zendingswerker? Ja, maar dan alleen voor de carrière-zending. Die werkt samen met iedereen met wie hij kan samenwerken, inclusief landgenoten in den vreemde, die nieuwe deuren voor hem kunnen openen. Ook zij zijn zendingen, zij het onofficiële. Dat is net als in de gemeente. Op een enkele betaalde kracht vind je wel 100 of zelfs honderden vrijwilligers.

4.5   *bestuur en organisatie*

Wie het geld heeft, heeft de macht. Zo gaat dat gewoonlijk, ook in de zending. Maar dat levert het gevaar op, dat de zendinge kerk haar neus in alles steekt en dat de jonge kerk maar moeilijk zelfstandig wordt. Dat staat het drie-maal-zelf principe in de weg. Het is niet moeilijk om dat principe terug te vinden in het Nieuwe Testament. Het ligt zo voor de hand, maar het is tegelijk zo moeilijk. De geldschieter wil graag dat alles precies zo gebeurt als hij wenst.

De zending had wereldwijd een aantal zwakten. Ze was te log. Legde te veel nadruk op een goede, maar zeer langdurige opleiding. Ze was veel te afhankelijk van geld, want ze was duur. Haar aanpak en boodschap waren erg intellectualistisch. Vaak wilde men dat buitenlanders in het Westen zouden studeren, zodat ze een 'goede' theologische basis hadden. Dan moesten ze eerst Engels, Nederlands of misschien Fins of Noors leren, aan een Europese of Noord-Amerikaanse cultuur wennen, aan een universiteit of hogeschool studeren... Als ze dan eenmaal na tien jaar of nog langer terugkwamen, waren ze vervreemd van hun volk en kerk. Dan werden ze door de zending aangesteld tot de grote leiders van de zendingskerk. Opnieuw problemen! In de meeste culturen zijn de natuurlijke leiders oudere mannen. En geen enkele nationale kerk aanvaardt het, dat een buitenlandse zending bepaalt wie hun leider moet worden. Zo veroorzaakte de zending het ene totaal onnodige probleem na het andere.

De besturen van zendingsorganisaties (in de Bijbel waren dat de apostelen en oudsten in Jeruzalem) doen er goed aan te leiden op principes en dogma's, en zich niet te mengen in strategie en planning op

het werkterrein. Dat moeten ze overlaten aan de werkers en de lokale gelovigen. Slechts de chauffeur kan de weg goed overzien, niet zijn baas op kantoor.

De zending heeft vaak moeite om het werk los te laten, en in de handen van lokale gelovigen te leggen. Ze bemoeit zich met veel te veel zaken. Vandaar de titel van het tweede boek van Roland Allen dat ik al noemde: *The Spontaneous Expansion of the Church, and the Causes which Hinder it*. Spontaan – en daar zijn velen erg zwak in.

4.6   *het nut van ondersteunende activiteiten*

Ik kom terug op een punt dat ik in het eerste hoofdstukje ‘ondersteunende activiteiten’ noemde. De omschrijving ‘ondersteunend’ is niet denigrerend bedoeld voor onderwijs, medische zorg, agrarische projecten of noodhulp. Het gaat me alleen om een rangorde in de taken van de zending. Noodhulp bijvoorbeeld is het meest urgent in geval van rampen, maar we moeten meteen ook beseffen dat niemand door die hulp als zodanig behouden wordt. Ook is het niet zo dat mensen door Christelijke sociale activiteiten automatisch hun heil in de kerk gaan zoeken. Goede werken zijn nodig, belangrijk, rechtvaardig, menslievend en het ontbreken ervan kan het getuigenis van de naar verhouding rijke zending ernstig schaden. Het geeft blijk van de liefde van God voor alle mensen. Maar het brengt niet de boodschap van verlossing.

Verbetering van de leefsituatie van mensen als zodanig is geen zending. Het is gewoon hulpverleningswerk, zolang het vrijblijvend wordt gegeven. (Dat is overigens wel het meest rechtvaardig.) Het is nodig - zeker wanneer overheden die taken niet aan kunnen. Maar de zending heeft zeker een nog belangrijkere bijdrage te leveren.

Er is ook een andere kant. Sociale activiteiten kunnen in bepaalde gevallen zelfs schadelijk zijn, of op zijn minst erg ineffectief voor de evangelisatie. In India onder premier Modi zegt men: “Geen Christelijke sociale hulp. Ze willen alleen maar zieltjes winnen.” (Wat overigens zelden het geval is.) In de Democratische Republiek Kongo volgden de meeste mensen Rooms-katholiek onderwijs. Maar en masse hebben diezelfde mensen de R.K.K. verlaten om zich aan te sluiten bij evangelische gemeenten. Sociale zorg is goed en nodig, maar een zwak middel voor evangelisatie en gemeentestichting.

Vaak hebben de kerken en zendingsorganisaties hun hulpverleningswerk compleet losgekoppeld van evangelisatie. Het is niet vreemd wanneer een werker van de kerk in deze sociale zendingssector beweert: “Ik evangeliseer niet. Dat is mijn taak niet. Dat doen de zendingen al.” Maar kan de kerk mensen uitzenden, die geen boodschap hebben? Kan iemand zeggen: “Ik heb niemand lief; dat laat ik aan de deskundigen over”? Maar dezelfde Persoon die ons de opdracht gaf lief te hebben, gaf de opdracht het Evangelie uit te dragen. Kan de kerk mensen uitzenden, die in hun opvattingen en

levensstijl iets anders verkondigen dan de kerk? (Kan enige organisatie ter wereld mensen uitzenden, die haar werk schaden?)

4.7 op het goede spoor?

Heel opvallend is het, dat van Kam tot McGavran (de hele rits van namen die ik in dit artikel noemde) dezelfde principes naar boven komen. De zending heeft te veel het vertrouwde kerkelijke paadje gelopen, is te weinig evangelisch en te weinig kritisch op zichzelf geweest. Ze ging te rade bij hen die al ver van de Bijbel waren afgeweken, zeker in hun praktische leven en bestuurlijke vormen. Ze ging niet te rade bij de Bijbel; ook niet bij haar eigen meest opvallende werkers. Daarmee werd de zondeval van de westerse kerken ook die van de zending... Ze staat ver van de Bijbel af. Er is een gedurfde en doordachte Bijbels-evangelische nieuwe vorm van zending nodig.

Het is droevig te moeten constateren dat de fouten die de eeuwen door gemaakt zijn, vandaag de dag door jonge kerken worden herhaald. Ik merk het bij zendelingen uit Brazilië, Korea, en uit de Indiase deelstaten Mizoram en Nagaland. Ook zij zijn te veel cultureel ingekapseld (ik kwam een Naga baptisten zending tegen, die mensen in Nepal liedjes in het Naga leerde...), ze zitten in een heerszuchtig zendingsbestel, gaan gebukt onder een cultureel superioriteitsgevoel, ze zitten vast in hun eigen dogmatisme en culturele patronen, ze hebben moeite de nieuwe gelovigen voor vol aan te zien en hen ten volle in te schakelen, ze werken – bijna sektarisch – alleen voor de eigen kerkelijke stroming.

Gemeentegroei, de vrucht van het werk van McGavran, begon als een missionaire vernieuwingsbeweging. In deze verhandeling kom je veel van zijn gedachten tegen, en van die van Venn, Nommensen, Allen en de anderen die ik noemde. Ik beschouw mezelf als hun discipel, of beter: ook ik probeer opnieuw de Bijbel in deze zaken te laten spreken. 'Terug naar de Bijbel' was de oorspronkelijke leuze van het protestantisme. Het is een vreemde gewaarwording om te bemerken hoe hard deze spreuk nodig is voor de protestantse zending – en hoe huiverig die zending daarvoor is. We hebben profeten nodig die de zending terugroepen op een Bijbelse weg, tot heil van kerk en wereld.

Abram J. Krol, v.d.m.

*1 Donald A. McGavran, *Understanding Church Growth*, fully revised 1970, Grand Rapids, V.S., pag 311.